

Καρδιά. Λέξη σημαντική για τον καθηγητή **Ole Martin Høystad**

Τι συμβολίζει η καρδιά; Οφείλουμε να παραδεχτούμε εξ αρχής ότι η απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα είναι κάθε άλλο παρά εύκολη. Και αλήθεια, για τι είδους καρδιά μιλάμε; Εδώ είναι, κυρίως, οι μεταφορικές παρουσιάσεις της καρδιάς, η καρδιά ως εικόνα και σύμβολο που πρέπει να μεταφραστεί, να ερμηνευτεί. Η καρδιά δεν είναι απλώς ένα όργανο του σώματος, η αντλία του αίματος, αλλά γίνεται συχνά η έδρα της συνείδησης, καθώς η κακή συνείδηση βιώνεται σαν μαχαιριά ή πόνος στην καρδιά. Γι' αυτό τοποθετείται η ψυχή στην καρδιά· και, συνείδηση και ψυχή γίνονται έτσι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Επίσης, αγάπη και συναισθήματα διαφόρων ειδών βρίσκουν συχνά καταφύγιο στην καρδιά, η οποία, κατά συνέπεια, γίνεται απεικόνιση αυτών των συναισθημάτων. Και γίνεται η καρδιά συμβολική απεικόνιση, επειδή αντιδρά, επίσης, συμπαθητικά ή συμπτωματικά, ως σύμπτωμα δηλαδή για κάτι που συμβαίνει έξω από αυτήν, κοινωνικά ή προσωπικά. Ένας τέτοιος συμβολισμός ονομάζεται στη ρητορική *μετωνυμία*, κατά την οποία ένα μέρος που φιλοξενεί ένα φαινόμενο χρησιμοποιείται αντί για το ίδιο το φαινόμενο. Η μετωνυμία είναι, επομένως, ικανή να συμπεριλάβει τόσο τη σωματική όσο και την ψυχική πλευρά της έκφρασης, την κυριολεκτική και τη μεταφορική, σε μια λέξη. Οι δύο αυτές πλευρές της καρδιάς εξηγούν, ίσως, γιατί αυτή έχει γίνει το κατ' εξοχήν σύμβολο του πολιτισμού μας, αν και συνήθως λατρεύουμε τη διανοητική ικανότητα του εγκεφάλου. Ο εγκέφαλος είναι ένα γεγονός, όχι όμως ένα σύμβολο. Η καρδιά είναι και τα δύο.

Η καθημερινή γλώσσα είναι γεμάτη από μετωνυμικές και μεταφορικές εκφράσεις για την καρδιά. Λέμε ότι ο γενναίος άνθρωπος *έχει καρδιά*, ότι κάτι *βαραίνει την καρδιά μας*, ότι η καρδιά μας είναι *βαριά σαν πέτρα*. Κάποιος μπορεί να *κλέψει την καρδιά μας* (κάτι που μπορεί και να οδηγήσει στην ευτυχία). Είναι ιδεώδες το να *ακούει κανείς τη φωνή της καρδιάς του* ή να *εμπιστεύεται την καρδιά του*. Το στόμα μιλά από το *περίσσευμα της καρδιάς* (Λουκά 6: 45) – ενώ το να χρησιμοποιούμε παράλληλα με την έκφραση *μιλά κατευθείαν από την καρδιά* την έκφραση *μιλά κατευθείαν από το σκώτι* είναι κατάλοιπο από μια αρχαϊκή προχριστιανική ανθρωπολογία, στην οποία το ήπαρ ήταν πιο σημαντικό από την καρδιά. Ό,τι *βγαίνει από την καρδιά* θεωρείται ειλικρινές –και μπορεί να αποκαλύψει το ψέμα. Τότε λίγο βοηθούν οι *εγκάρδιοι χαιρετισμοί* και το να *βάζει κανείς το χέρι στην καρδιά*. Οι γενναϊόδωροι άνθρωποι έχουν *μεγάλη καρδιά*, ενώ οι κακοί είναι *άκαρδοι*, είναι δυνατόν να βιώσουμε κάτι *σπαραξικάρδιο* και να *ανέβει η καρδιά στο λαιμό μας*, η καρδιά μας μπορεί να είναι *σφιγμένη* ή *συντετριμμένη*. Ευχόμαστε ή ελπίζουμε ή αγαπάμε *με όλη μας την καρδιά*, *φυλάγουμε* κάτι που έχει αξία *στην καρδιά μας*, αν συμβεί κάτι καλό *το χαίρεται η καρδιά μας*, όταν κάτι μας συγκινεί *αγγίζει την καρδιά μας*, όταν εκμυστηρευόμαστε κάτι σε κάποιον *του ανοίγουμε την καρδιά μας*, όταν είμαστε επιπόλαιοι *κάνουμε πράγματα ελαφρᾶ τῆς καρδιάς*, όταν φοβόμαστε *η καρδιά μας τρέμει κτλ.* Η *σχέση της καρδιάς με τη νοημοσύνη δεν θα μπορούσε να βρει καλύτερο μάρτυρα από την αγγλική έκφραση για την εκμάθηση από μνήμης: learn by heart (αποστηθίζω)*.

Πολλές από τις μεταφορικές εκφράσεις για την καρδιά εκφράζουν κάτι για προσωπικές ποιότητες και στην καθημερινότητα φανερώνουν τι είδους ανθρώπους έχουμε απέναντί μας και ποιές προσωπικές και ηθικές αρετές και μειονεκτήματα έχουμε εμείς και οι συνάνθρωποί μας.

Μιλάμε για ανθρώπους καλόκαρδους ή άκαρδους, ανθρώπους με καρδιά σκληρή ή ευαίσθητη, ζεστή ή κρύα. Τα θερμά συναισθήματα της καρδιάς μας και η ικανότητά μας για συμπόνια μαρτυρούν το ποιοι είμαστε. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο είναι απαραίτητο να μελετούμε την καρδιά μας, ακόμα κι αν η αποκάλυψη των ποιοτήτων της μπορεί να είναι και επίπονη και ενοχλητική, ιδίως όταν αποδεικνυόμαστε μειονεκτικοί όταν άλλοι αποκαλύπτουν τη δική τους απογοητευμένη, χωρίς γοητεία, καρδιά. Μπορεί επομένως να είναι δελεαστικό το να πει κανείς μαζί με τον Πιέρ Γκύντ (που παραθέτει ένα απόσπασμα από τη Βίβλο) ότι δεν είναι δουλειά μας να *ερευνούμε καρδιάς και νεφρούς*. Είναι όμως ακριβώς αυτό που τούτο το βιβλίο έχει σκοπό – διατυπωμένο ήδη από την ελληνική αρχαιότητα ως θεϊκή απαίτηση στην επιγραφή πάνω από την είσοδο του ναού του Απόλλωνα στους Δελφούς: *Γνώθι σεαυτόν!*

Από την εισαγωγή του βιβλίου του Ole Martin Høystad ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ, Από την αρχαιότητα ως της μέρες μας, Μετάφραση Απόστολος Σπανός, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΠΑΡΤΖΟΥΛΙΑΝΟΣ.